

INTERVJU MED ANNA FORSBERG, HUDIKSVALL, 10/8 1970

Följande härrör sig från ett samtal med fru Anna Forsberg, född Tingelöv, i Hudiksvall. Hon kom ursprungligen från Hedvigsfors, där hon föddes år 1899. Hennes mamma hette Anna Lindgren och var syster till bröderna Lindgren, som hade smedjan i Hedvigsfors. Fadern hette Fredrik Tingelöv, och han var skogvaktare i Hedvigsfors.

Fru Forsberg berättar, att hon hört talas om att hennes farfarsfar en gång i tiden kom från Uppland till Hedvigsfors. Hennes farfar var masmästare i masugnen i Hedvigsfors, men blev sedermera skogvaktare. Han dog 1903.

Den övre smedjan i Hedvigsfors var riven redan när fru Forsberg växte upp. På dess plats låg i stället en såg. Den nedre smedjan användes utav hennes morfar till klensmedja.

Från sin barndom minns fru Forsberg att masugnen stod kvar, och hon berättar att den revs ungefär 1915-1917.

I familjen Tingelöv fanns det sju syskon. Det var tre bröder och fyra systrar. Då fry Forsberg var fyra år, flyttade familjen ifrån själva bruket till ett ställe som heter Sveaborg och ligger utmed Brukssjön, och där bodde man i fortsättningen.

Fru Forsbergs far, Fredrik Tingelöv var som sagt skogvaktare. Han hade gått igenom Grönsinka skogsskola, och blev därefter kronojägare i Klinten i Medelpad. Fru Forsberg minns han uniform, som han hade spart från den tiden.

1889 gifte sig fru Forsbergs föräldrar, och de var då bosatta i Hedvigsfors.

Om sin pappas arbete minns fru Forsberg, att han hade ett distrikt, en s.k. bevakning, som var mycket stor till arealen. Vintertid åkte han mycket skidor för att ta sig fram i skogen, och låg ofta borta i kajor. Fadern var en stor jägare, hade alltid hundar och brukade komma hem med fågel och hare. På det viset hade man aldrig brist på mat i familjen, trots att det kunde vara ont om kontanter många gånger.

På vintrarna ansvarade han för tumning utav virke, minns fru Forsberg, och han brukade då gå ut klädd i hundskinnspäls för att klara sig i kylan. Trots det fick han med tiden en svår reumatism.

Jakt var tidigare ett vanligt intresse i Hedvigsfors, och så t.ex. så brukade fru Forsbergs bröder alltid jaga. Jakten var fri på den här tiden, men fru Forsberg minns, att om man fällde en älg så var man skyldig att lämna en viss del utav köttet till bolaget eller till den bonde som rådde om marken.

Fru Forsbergs menar att man var lyckligare förr i tiden. Man hade mindre pretentioner på livet, det fanns ingen jäkt. Bruksfolket i Hedvigsfors hade också allt dom behövde. Fru Forsberg säger att horisonten gick ner en kilometer från Hedvigsfors. Med det menar hon, att man levde i avskildhet gentemot det övriga samhället, och var nöjd med det man hade där på bruket.

I 10-11-årsåldern åkte fru Forsberg för första gången till Hudiksvall. Hon minns att det var en stor händelse. Man for då med häst och vagn till Delsbo, varifrån man sedan tog tåget.

I hemmet i Sveaborg hade familjen Tingelöv självhushåll. Man hade så pass mycket jord att man kunde föda tre kor. Man höll gris som slaktades vår och höst. Dessutom hade man får. Fåren var inte alls så många, de lämnades bort på sommaren till någon fåbodvall där de fick gå och beta. När de kom hem på hösten skulle de klippas. På vintern fick sedan fåren klara sig med lite sämre foder.

Fru Forsbergs mamma tog själv hand om ullen efter fåren. Fru Forsberg minns hur modern brukade sitta på vintern i köket och karda ullen. Ullen skulle först värmas vid spisen, därefter skulle den skrubbas, vilket innebar en slags grovkardning, och därefter skulle den finkardas.

Modern beredde också lin själv. Hon köpte då lin, och därefter skulle detta klyftas och häcklas och spinnas, innan man kunde väva.

Kvinnorna hade ett hårt arbete förr i tiden, menar fru Forsberg. Hon minns att man fram till 1915 varken hade vatten eller slask i bostaden i Sveaborg, utan fick bära sådana saker. Likaså skulle vatten bäras till ladugården. 1917 fick man emellertid en ny ladugård, och då fanns det vatten indraget.

Elektricitet infördes 1918. Dessförinnan hade man haft fotogenlampor, men under första världskriget var dessa utbytta mot karbidlampor.

I familjen Tingelöv bestod kosthållet utav vanlig enkel hushållskost, menar fru Forsberg. Hon minns att man vintertid hade ett stort hushåll, beroende på att tummarlagen då såväl bodde som åt hos familjen Tingelöv, där det kunde bli ganska trångt. Fru Forsberg minns att hennes mamma på mornarna skulle laga gröt, sill och potatis till frukost åt alla tummarna.

Apropos kosthållet minns också fru Forsberg att man brukade hålla höns, så ägg var det gott om.

Sommartid brukade man tvätta i sjön nedanför Sveabrog, men på vintern fick man forsla tvätten fram till bruket för att använda brukets tvättstuga. Torkade tvätten gjorde man i en loge hemma vid Sveaborg. Fru Forsbergs mamma brukade köpa tvättpulver, det var lutpulver som hette Vita Björn, minns fru Forsberg. Mangel fick man låna vid bruket. Det var en stor dragmangel som var fylld med slagstenar.

Ungefär 1915 fick bruksfolket ära en vevbar mangel efter amiral Lindman, och det blev en stor lättnad i arbetet.

Vad det gäller standarden i hemmet, minns fru Forsberg att man i Sveaborg hade korkmatta på köksgolvet ganska tidigt, men eljest tror hon att standarden var densamma i alla bruksfamiljer.

Trots att hennes pappa hade en förmansställning i sitt yrke, så tror fru Forsberg inte att dom hade det bättre ställt än andra. Hon menar att alla på bruket var som en familj, och många utav dem var också släkt med varandra, vilket gjordes att intimiteten kändes mera.

Fadern brukade mest umgås med sina svågrar, d.v.s. smederna Lindgren, men hans mest intima vän var handlare Fridolfsson. Även han var en släkting, eftersom fru Tingelöv och fru Fridolfson var sysstrar.

Fru Forsbergs mamma hade som uppgift att svepa de döda i Hedvigsfors, och hennes pappa brukade tjänstgöra med att läsa ut liken innan de fördes till kyrkan i Bjuråker. Det var då sed att bekanta och släktingar skulle komma till sorgehuset, där man tog av kistlocket för att man skulle få se liket. Därefter läste fadern någon psalmsvers.

På begravningen hade vänner och bekanta samlat mjölk till sorgehuset. Utav mjölken skulle man tillverka ost och grynaka o.s.v., och det var fru Tingelöv som brukade göra sådant. De här rätterna skulle man ha att bjuda på på begravningsdagen, då man hyrde in sig i någon bondgård i Bjuråker.

Då fru Tingelöv skulle svepa den döde, brukade hon först tvätta honom. Därefter klä honom i vita kläder. Det var sveptyg, som fanns att

köpa i affären. Den döde lades sedan i en snicka, som tillverkats på snickarverkstaden i Hedvigsfors.

En barnmorska fanns i trakten utav bruket. Hon hette fru Lundgren och bodde i Haggåtorna ovanför Friggesund.

Läkaren bodde i Johannesberg, och bolagsfolket, d.v.s. de som var anställda utav bolaget, hade gratis läkarvård tror fru Forsberg sig minnas. Hon menar att människorna var inte så mycket sjuka förr, som dom är nu för tiden.

Då det gäller svåra sjukdomstillbud, så minns fru Forsberg speciellt spanska sjukan. Ingen i hennes familj drabbades emellertid av den, men hon minns att man i Strömbacka var hårt utsatta för sjukdomen.

Så kallade kuckelgubbar brukade man anlita, speciellt då det gällde barnsjukdomar. Det var speciellt mot riset, d.v.s. engelska sjukan, som man brukade söka hjälp. Då fick barnet en s.k. rissmörning. Det var någon slags salva som ströks på, och det brukade faktiskt hjälpa.

Fru Forsberg minns att Ivar Lindgrens mor, Kajsa, som hon kallades, kunde stå blod.

Fru Forsbergs mamma blev, trots sitt arbete och många barn, 91 år gammal. Hon var änka i ganska många år, och fick då en pension ifrån bolaget i form utav fri bostad, fri vedbrand och fritt lyse. Hur andra gamla människor klarade sig på ålderns höst, vet inte riktigt fru Forsberg, men hon menar att bruksfolket hjälpte varandra i stor utsträckning. S.k. gammeljäntor brukade arbeta i ladugården och jordbruket etc. och försörja sig på det viset. Dom hade ju inga barn som kunde ta hand om dem, när de blev äldre. Trots allt brukade dom klara sig fram.

Ett litet exempel på hur man kunde hjälpa varandra, var väl det ömsesidiga utbytet av s.k. smaka, d.v.s. färskbitar som man gav till vänner och bekanta då man hade slakt eller bak. Fru Forsberg minns att hennes mor brukade baka mjukt bröd hemma, men däremot köpte hon spisbröd.

Johan Samuelssons far brukade slakta åt familjen Tingelöv och stycka det slaktade.

Till bostaden i Sveaborg hörde stor matbod och dessutom en potatiskällare, nedgrävd i jorden.

Fru Forsbergs mamma brukade kärna smör som hon sålde i affären, och fick lite kontanter för. Längre tillbaka bryggde hon också själv dricka till slåttern, då man lejde hjälp.

Skogvaktare Tingelöv hade så pass mycket arbete i skogen, att han aldrig hann med jordbruksarbetet, utan man brukade leja arbetskraft till allt jordbruksarbete.

Då det gällde t.ex. storbak, tvätt och städning o.s.v., så lejde även kvinnorna hjälp. Man gick inte ihop för att hjälpa varandra spontant, tror fru Forsberg.

Hennes egen mamma hade jungfru anställd hos sig på 1920-talet, men det berodde på att hon var så pass klen då.

Familjen Tingelöv brukade också leja syhjälp, men senare utbildades en dotter i familjen till sömmerska, och hon brukade hjälpa till med den sömnad som behövdes i hemmet.

På avlöningsdagarna en gång i månaden, var det torgdag i Hedvigsfors. Då kom det handlare och satte upp stånd efter bruksgatan. Det var t.ex. korghandlare, tyghandlare, skohandlare os.v. Den här typen av torgdag upphörde ungefär på 1920-talet, tror fru Forsberg.

Handelsföreningen lades ner på 1950-talet, tror fru Forsberg, och detta berodde i första hand på avfolkningen som pågick ute i byarna.

När fru Forsberg 1930 lämnade Hedvigsfors, hade det redan börjat hända saker och ting på bruket, d.v.s. brukslivet hade i viss mån förändrats och börja dö ut. Ett tecken på detta var, att man hade flyttat ladugård och stall bort från själva bruksområdet. Många av hästarna hade också försvunnit, man rationaliserade och övergick till maskiner.

Fru Forsberg menar, att i och med att ladugården flyttades bort från bruket, så försvann mycket utav rörelsen och livet där. Tidigare skulle ca 60-70 kor gå igenom brukssamhället varje dag ut till betena. Samma sak gällde naturligtvis bruksfolkets egna kor. De var alla försedda med skällor, och på somrarna gick dom på skogen hela dagarna. På mornarna skulle korna fösas genom bruket upp bakom affären i skogen där dom gick och betade, och på kvällarna skulle dom tas hem till ladugården. Det var mycket idylliskt, minns fru Forsberg, när man hörde skällorna uppe i skogen.

Att bruksfolket upphörde med att hålla kor, tror fru Forsberg beror på att de unga helt enkelt aldrig tog vid, där de gamla slutade. Dom brydde sig inte om arbetet med korna, kanske det inte lönade sig.

Då det gäller fritiden i Hedvigsfors, fanns längre tillbaka en skytteförening, som fru Forsbergs pappa var chef för. Det var karlar från bruket och trakten runt omkring Hedvigsfors, som brukade samlas på tävlingar o.s.v.

Skytteföreningen hade en skyttepaviljong, där det brukade vara dans på somrarna.

Utav fritidsaktiviteter minns fru Forsberg eljest särskilt väl NTO-logen, där hon själv var medlem. Hon började som 9-åring i det s.k. barntemplet. Där hade man riktiga möten, säger fru Forsberg, med ordförande, kassör och sekreterare, och där fick barnen lära sig att föra klubban och diskutera o.s.v., och det var mycket lärorikt.

Barntemplet hade startats i början på 1900-talet, ungefär 1906-1907, utav handelsföreståndaren Lennberg. Han var föreståndare för handelsföreningen då den bildades 1907, och kom då till Hedvigsfors. Barntemplet övergick efter 1909, då herr Lennberg tragiskt drunknade, i en slags söndagsskola, som leddes utav rättare Johansson nummer två. Man hade tidigare en rättare som även han hette Johansson.

NTO-logen brukade anordna sommarutflykter. Så t.ex. kunde man ro över sjön, över Bruksjön, upp till en lada, där man brukade anordna dans, koka kaffe o.s.v.

När man var fjorton år fick man inte längre vara med i barntemplet, utan skulle gå in i den riktiga logen. Fru Forsberg blev, när hon hade nått den åldern, själv ledare för barntemplet och var det i några år.

I Hedvigsfors fanns också en sångkör, som hade bildats utav rättare Johansson nummer ett. Då var fru Forsberg ungefär tretton år. Det var en fyrstämmig, blandad kör. Fru Forsberg kunde inte ha varit tretton år när den bildades, hon var tretton år när hon kom med i sångföreningen. Det var en fyrstämmig, blandad kör, som bland annat brukade uppträda med sång på julottorna, då rättaren läste evangeliet i skolan. Sångkören upphörde 1916, i och med att rättare Johansson avflyttade från Hedvigsfors.

På 1920-talet fanns en s.k. jultomtsförening på bruket. Det var en syförening, som brukade anordna fester med auktioner, och som gav pengarna till behövande bruksbarn.

På somrarna anordnades ofta fester i Hedvigsfors. Fru Forsberg minns särskilt de fester, som NTO-logen anordnade. Vid en sådan fest kunde man t.ex. hyra Fridolfssons loge bakom affären, och där anordnade man stånd med pilkastning, skjutbana o.s.v. och man hade också dans där. Sedan var det kaffeservering. Man hade någon föredragshållare som kom och talade, anordnade musik os.v. De här festerna brukade dra folk ifrån alla håll.

Fru Forsberg menar, att man var inte så ofta på fester till andra ställen, utan på Hedvigsfors, och det berodde främst på att det var svårt med kommunikationerna. Själv brukade hon någon gång åka till Strömbacka, men det berodde på att hon där hade släktingar, som hon kunde sova över natten hos. Fru Forsberg menar, att man var nöjd med att vara kvar i Hedvigsfors, och behövde inte komma ut och se någonting annat.

Under de trettio år, som fru Forsberg bodde i Hedvigsfors, så minns hon också, att det var samma personer som var bosatta där hela tiden. Det var så gott som ingen omsättning på personer.

Någon religiös förening har aldrig funnits i Hedvigsfors, däremot fick skolan ibland besök utav resepredikanter från Fosterlandsstiftelsen. Dom kom då för att hålla någon gudstjänst, och det gjorde även prästen ifrån Bjuråker. Fru Forsberg tror emellertid inte, att det var någon speciellt stor uppslutning vid dessa tillfällen.

Jul firades, enligt fru Forsberg, på samma sätt som nu för tiden. Familjen Tingelöv hade en förmån från bolaget, att få låna häst och vagn då det behövdes, för att åka till kyrkan eller till Delsbo för att ta tåget eller handla etc. Fru Forsberg minns att hennes föräldrar alltid gjorde en Hudiksvallsresa till jul för att inhandla julklappar, och det tyckte barnen var mycket spännande.

Vid jularna var det alltid julotta vid skolan i Hedvigsfors, och den brukade familjen Tingelöv besöka. I juldagarna skulle man sedan hälsa på släktingar och vänner, och man anordnade kaffekalas för dem hemma också.

Midsommar har aldrig firats på något speciellt sätt i Hedvigsfors under fru Forsbergs barndom och uppväxttid. Längre tillbaka däremot, har hon hört talas om att det skulle ha varit större midsommarfirande på bruket.

Familjen Tingelöv reste ibland en egen liten majstång vid Sveaborg, men eljest hade man inget speciellt för sig. Ofta fick man dock besök utav släktingar från Hudiksvall till midsommar, och det var lite extra. En del Hedvigsforsbor, menar fru Forsberg, reste till Strömbacka för att fira midsommar där, men själv har hon aldrig gjort det.

Födelse- och namnsdagar firades aldrig, vad fru Forsberg minns.

Bröllop förr i tiden gick så till, att man vigdes i skolan i Hedvigsfors. Fru Forsberg minns speciellt ett bröllop, som hon var med på när hon var ungefär tio år gammal. Det var hennes gudmor som gifte sig då. Brudgummen var klädd i bonjour, och bruden hade vit klänning och krona. Brudparet vigde sig på skolan, och därefter tågade man med musik i tåten till brudgummens föräldrahem, där det hölls en middagsgjudning. När fru Forsbergs äldsta syster gifte sig 1913, hade man fått låna handlare Fridolfssons villa, för att ha middagen i. Även då var det vigsel i skolan. Det här var ett stort bröllop, då många släktingar och vänner hade inbjudits. Brudens föräldrar, d.v.s. herr och fru Tingelöv, hade skaffat särskild värd och värdinna som skulle ta ansvaret för att festen avlöpte väl. Gästerna inkvarterades hos vänner och bekanta i Hedvigsfors, men många var redan därifrån trakten.

Under andra bröllop, senare, under första världskriget, gick det enklare till, menar fru Forsberg, för då hade man sådan brist på mat. Ofta inskränkte sig bröllopfesten till något enklare kaffekalas.

Ungefär vid mitten utav 1920-talet minns fru Forsberg, att hon såg den första filmföreläsningen. Det var en utav smederna Lindgren, som hade inköpt en biografmaskin, och med den så visade han en film. Han vevade fram en film, och detta hände på Fridolfssons loge i Hedvigsfors.

Bussförbindelse med Hudiksvall fick man i Hedvigsfors ungefär 1923-1924. Bussarna gick då från Hudiksvall till Ångebo eller Brännås, varför man fick gå några kilometer från bruket till Våtmor för att där ta bussen. Bussarna var alltid fulla med folk och med varor som skulle fraktas till och från bruket.

Fru Forsberg bodde hemma till 1930. Vid 16 års ålder hade hon gått på folkhögskola, en 1-årig kurs, och därefter gick hon på en handelskurs. Hon kom sedan att bli affärsbiträde. Först var hon anställd 1 år i affären i Strömbacka. Därefter fick hon flytta över till filialen i Hedvisfors, som hon sedan skötte ensam, tillsammans med någon lejd hjälp till 1930, då hon gifte sig.

Konsumtionsföreningen i Hedvigsfors hade bildats 1907. Den hette Strömbacka arbetares konsumtionsförening, och hade filial både i Moviken och Hedvigsfors.

Åren 1921-1930 var fru Forsberg föreståndare för filialen. Beställningar utav varor o.s.v. sköttes centralt ifrån huvudaffären i Strömbacka, dit även kassan skickades då den blev lagom stor. Fru Forsberg kunde då skicka pengarna med inspektör Hahne, förvaltare Brodin o.s.v.

Handelsföreningen var belägen vid bruksdammen ovanför bruket. Där såldes alla varor. Man hade sill och amerikanskt fläsk fotogen, man sålde snus i strutar och mjölsäckar os.v. Det fanns ju på det här viset två affärer i Hedvigsfors, men dom bar sig bra båda två, menar fru Forsberg. Det berodde på, att det var så stort omland. Det fanns många skogsarbetare som kom, och mycket folk ute ifrån byarna också, som kom för att proviantera i affärerna. En skillnad mot dagens affärs- liv var ju att man sålde i så mycket större förpackningar förr. Man sålde hela mjölsäckar, hela sidor med amerikanskt fläsk, tunnor med sill o.s.v. Allting skulle också vägas och paketeras, det var en skillnad emot nu.

Varorna kom med hostfora ifrån Delsbo. Bröd, som man sålde i affären, kom en gång i veckan med en bagare. I affären kunde dom som kärnade smör byta åt sig andra varor för smöret. Fru Forsberg menar, att det var mycket idylliskt med affärslivet förr i tiden. Den lilla handelsföreningen i Hedvigsfors var ett centrum på bruket, där man brukade samlas och prata. Affären var öppen från åtta på morgonen till sju på kvällen. Lite senare så blev det ändrat, så att tiderna var från nio på morgonen till sju på kvällen.

I arbetet var fru Forsberg klädd i en grå skyddsrock.

1930 gifte sig fru Forsberg med Harald Forsberg, och de båda flyttade till makens föräldragård, som låg vid Gallsäter i Gränsfors utanför Bergsjö. Gården bestod utav femton tunnland jord.

Fru Forsberg berättar att det var mycket hårda tider att vara lantbrukare då på 1930-talet, för man fick så väldigt lite betalt för sina produkter. Mjölkten betalades med tio öre litern, en gris kostade tio-tolv kronor, eller man fick betalt tio-tolv kronor för en gris.

Herr och fru Forsberg slog sig på jordgubbsodling för att få lite extra inkomster, och det gick också ganska bra. Dessutom hade fru Forsberg höns. Hon fick då 1 kr kilo för äggen, ochmenar att det var ju förfärligt lågt pris. Men samtidigt kostade ett dagsverke 3.50.

På gården hade man 5-6 kor, enhäst, grisar och så 100 höns. Fru Forsberg menar att man klarade sig enbart genom att man hade mat. Kontanter var det ju alltid brist på.

De största förändringar som har hänt inom jordbruket, menar fru Forsberg, bestod i att man fick självbindare till skördearbetet och potatisplockare. Det innebar stora lättnader för lantbrukarna. Mjölkmaskinen var ju också en nyhet när den kom. En sådan skaffade sig Forsbergs ganska tidigt, och därefter var det maken, som skötte om korna.

År 1954 avled fru Forsbergs make. Hon sålde då gården eftersom deras ende son inte var road utav lantbruk, och flyttade själv till Hudiksvall, där hon fick tjänst i sin broders affärsrörelse. Numera är hon dock pensionerad.